

DE GROOTE BAMBURG

De inwoners van Lombardzijde zaten als die van Beerst en Eessen, en Keiem, en van zooveel andere dorpen in hun kelder te schuilen voor het bombardement. 't Vuur kwam van verschillende zijden, want de Britten van zee, de Belgen van Nieuwpoort en de Duitschers van Westende richtten hun geschut op het arme dorp, dat door de beide partijen hardnekkig betwist werd.

In den kelder der villa Madou bij 't duin zaten wel honderd menschen. in andere toevluchtsoorden bevonden zich groepen van vijftig, dertig, twintig... want men zocht bij elkander be moediging tegen al dit geweld...

Weer eens moest Lombardzijde ondergaan. Ook hier werd het verleden opnieuw heden.

In de 12^e eeuw toch was Lombardzijde een bloeiende zeestad, waar de visschers meerden en de handelsschepen aanlegden, om hun waren te lossen in ruime pakhuisen. Aan de kust won men zout, niet alleen voor 't haringbedrijf, maar ook om uit te voeren naar andere plaatsen. Kooplieden leefden er in ruime woningen. Maar de zee, die Lombardzijde, dat toen Lombardie heette, begunstigd had, is

wispelturig en wendde zich af van de plaats... welke zoo nauw aan haar was verbonden.

Stormen bestookten de kust en havenden het duin; de inham verzandde, zoodat de vaartuigen moeite hadden de loskaden te bereiken. De vloed, niet meer gebreedeld als voorheen, vermeerderde het leed... De bewoners trokken weg en kozen een veiliger oord. Aan den mond van den IJzer stond een kapel, in een gehucht, dat men Sandeshoveda, of Santhoven noemde. De verdrevenen vestigden zich daar en stichtten aldus een nieuwe stad. Nieuwpoort (poort-stad, poorter-burger). Lombardzijde verviel, en daalde zelfs af tot een wijk van Nieuwpoort. In 1792 verhieven de Franschen het weer tot een afzonderlijke gemeente, die zich nog altijd fier toonde op haar oorsprong en in 1847 zelfs haar stadswapen opeischte en het ook verkreeg. Dit vertoonde o.m. een anker... en dat was een herinnering aan het verre verleden.

Om het kerkje, dat de O. L. Vrouwekapel zou zijn van het voormalig bedehuis, lijnden zich de woningen en de eenige straat was een deel van den grooten weg Nieuwpoort-Oostende, dien de stoomtram eveneens volgde. Een andere

kassei liep naar de zee, naar Lombardzijde-bad, want de bewoners zochten nu een bron van inkomsten in het vreemdelingenverkeer.

Toch bleef het dorpje nog verband houden met de visschers, die er hun bedevaartplaats bezaten. Reeds van af 't jaar 1596 stond er in de kerk een Onze Lieve Vrouwebeeld, dat op het strand was gevonden, en sedert dien tijd zeer vereerd werd, gelijk de visschers van Oostende naar 't kapelleke van Breedene trokken en die van Duinkerke naar hun heiligdom aldaar.

In Lombardzijde's bedehuis kon men lezen: « Anno 1655. Baruc Evers schypper van Oostende, in zee door tempeest anckers, zeelen, roer verlooren hebbende, is op zijn kniëen met de maets gevallen, de allerheiligste Maegd alhier belloovende blootshoofd te besoucken, was op te dragen en missen te doen celebreeen ».

Wat Baruc Evers deed in de 17e eeuw, verrichtten zijn nazaten ook thans nog, en aan 't gewelf van het bedehuis hingen zij hun ex-voto's in den vorm van soms kunstig gemaakte scheepjes, wier aantal in den loop der tijden zoo zoo groot werd, dat de geestelijkheid nu en dan een opruiming moest houden en de grofste wegnam...

Men had het beeld nu met de beschieting in een hoefje gebracht, waar ook in een kelder meer dan vijftig menschen boven op een aardappelhoop zaten gehurkt... 1).

Van Lombardzijde's torentje had de militaire waarnemer 't eerst het Britsche escader van admiraal Hood, de monitors ontwaard, welker luid gebulder thans over de zeestreek rolde en tot ver in Frankrijk ten Westen, en tot diep in Zeeland, ten Oosten gehoord werd, terwijl men bij avond achter de duinen het helle schijnsel der zware marine-kanonnen zag flitsen. Ook Fransche torpedobooten kwamen hulpe bieden, de Dunois, Francis-Garnier, Capitaine-Miehl, Intrépide en Aventurier.

De monitors schoten eerst te veel in 't dorp... en men zond bericht naar de vloot, om meer het vuur te richten naar Westende en Schuddebeurze, maar de verbinding, die nog met gewone sloe-

pen moest geschieden, bemoeilijkte zeer het juiste richten.

En terwijl Lombardzijde lag te daveren in dezen verschrikkelijken storm, enger dan de natuur ooit op Vlaanderen's kust ontketend had, speelden zich droevige tooneelen in de kelders af. In dien van een woning langs de zeekal-sijde beviel een moeder in de aanwezigheid van al die vreemden, kleinen en grooten, van een kindje... haar zede. In een ander vond men 's morgens een wichtje van enkele maanden dood, versmacht door de bedorven lucht, waartegen 't zwakke borstje niet had kunnen worstelen.

Gewonden kwamen binnen en vertelden van dorpsgenooten, die daar buiten door granaatscherven uiteengerukt waren. Men hoorde huizen instorten en vlammen knetteren. Bijna de gansche bevolking was gebleven. Wie had ook verwacht, dat waar de Nethe- en Scheldelinie bezweken waren, men aan den kleinen IJzer stand zou houden. Nu hoorde men het gejoel van strijders van Belgen en Duitschers, die elkaar het dorp betwistten, zoodat het van hand in hand ging.

De onzen werden behalve door de monitors daar op zee, gesteund door de eigen artillerie, bij het boschje en de havengeul ten Westen van Nieuwpoort, door de 6^e gemengde brigade, de 30e batterij van de 5e, de 6e bereden batterij, de 43^e, later nog de 61^e, 62^e en 63e.

Generaal De Brauwere, aanvoeder der 5e gemengde brigade, had zijn kommandopost gevestigd in een villa achter het dorp. Het bataljon van majoor Bouthon, stond vóór Lombardzijde op den weg naar Westende. Rechts van deze troepen achter den Boterdijk lag de hoeve « de Groote Bamburg », die in dezen sektor een echte veste zou worden.

't Was een dier boerderijen, genoemd naar den Bamburgdijk, vroeger eeuwen door de monniken aangelegd, om de moeren van Vlaanderen in vruchtbaar akkerland te verkeeren. Dan bouwden die ontginners boerderijen met reusachtige schuren en sterk gewelfde kelders, welke dikke muren de zilte der kust moesten weerstaan.

(1) Het beeld bevindt zich thans te Oostende.

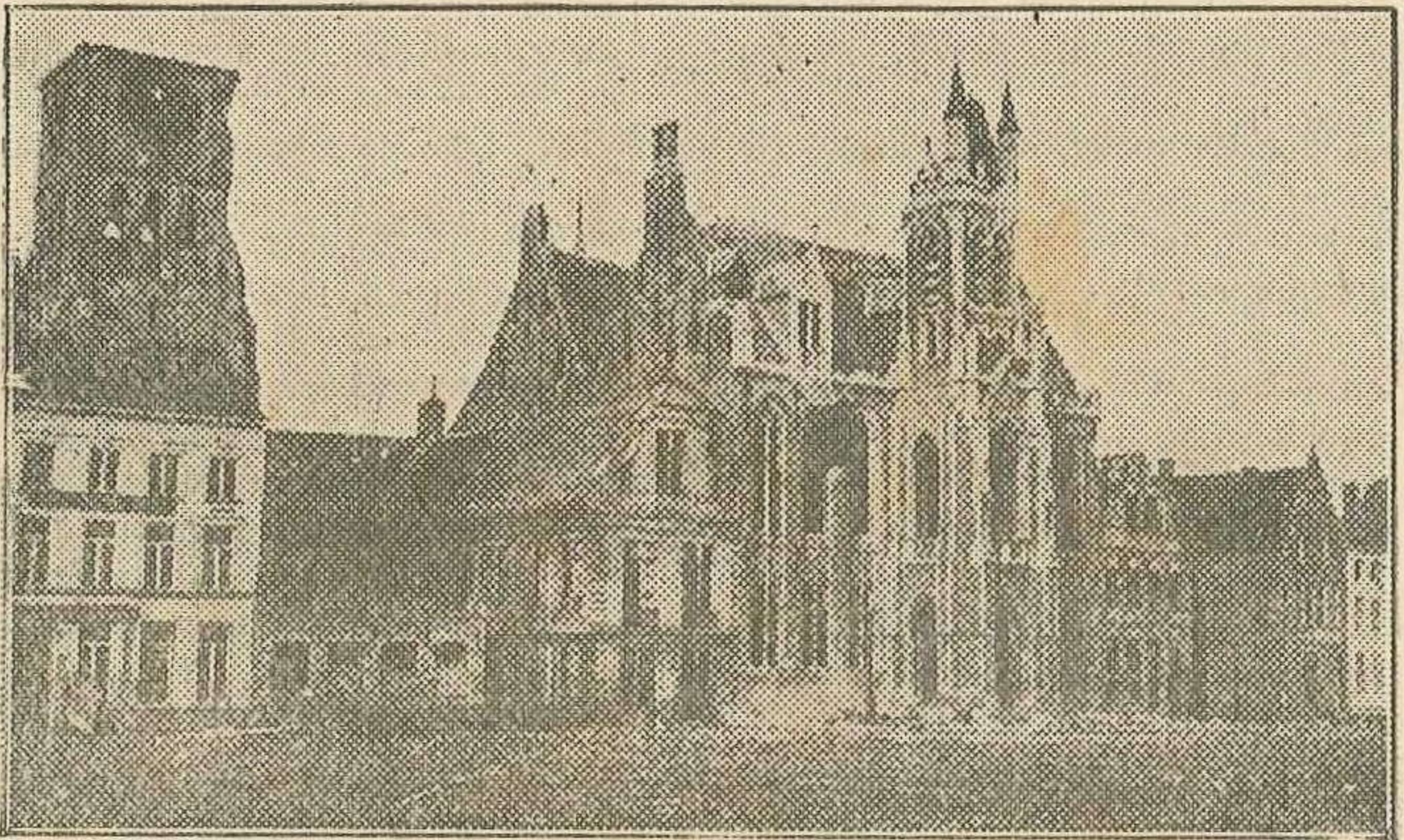
Men zag nog tal dier oude hoeven in 't IJzerland, met deelen die uit XIIIe en XIVe eeuw dagteekenen en stormen en tijd en ook oorlog hadden getart. Vooral de duinenabdij te Coxyde en Ter Doest bij Lisseweghe, de Arnoldsabdij van Cudenburg, bezaten uitgestrekte goederen langs de duinen en meer binnenwaarts.

Maar deze van de Duinen had toch verreweg de kroon gespand.

Fulco, de eerste abt, verkreeg in 1129 van graaf Dirk van den Elzas het recht zooveel moeren te ontginnen, als hij verkoos. En die keure werd later nog uitgebreid, onder meer ten gunste van

ook haar tegenspoed kende. Stormen en overstroming verwoestten menige polders, met zooveel moeite en kosten op de zee gewonnen.

Men moest groote bedragen leenen voor het reusachtig voorbereidingswerk, en woekeraars kregen macht op de abten. De leekbroeders verdedigden als arbeiders hun belangen, en, toen men in de abdij Ter Doest, die van de Duinen afhankelijk was, hen wilde uitdrijven, om de goederen aan landbouwers te verpachten of te vercynsen, liep de twist zoo hoog, dat de bekende Willem van Saaffingen, de held van 1302, in een oproer onder de monniken

De Groote Markt te Dixmuiden na de eerste beschieting

den 11en abt, Nikolaas Van Belle, die van 1232 tot 1253 wel een tweede vorst in Vlaanderen scheen door de macht der abdij, welke hij bestuurde en tot bloei bracht, zoodat de stichting goederen bezat zoowel te Synthe bij Mandijk, in 't land van Axel en Hulst, in 't tegenwoordig Zeeuwsch-Vlaanderen. De abt Diederik bouwde de duinenkerk bij Coxyde (1262), waarvan het volk nog vertelt, dat zij 106 ramen telde, en de schuur, waarin volgens de overlevering veertien geladen wagens ter zelfder tijd konden binnenrijden.

Zoo leeft in verhalen de herinnering voort van de machtige abdij, die echter

zelfs den keldermeester dood sloeg. De stichting worstelde voort met wisselend succes, tot oorlogen en daarmee gepaardgaande verwoestingen haar den genadeslag toebrachten. In 1577 werd die van de Duinen tijdens de godsdienstberoerten verwoest. De monniken vestigden zich te Brugge, waar hun gezelschap nog kwijnde tot 1833 toen de laatste pater stierf. (1)

In 1571 vernielden de Calvinisten van Ramskapelle en Westkapelle de

(1) Hun gebouw dient thans als bisschoppelijk seminarie. In het Gruuthuuse ziet men op een schilderij van Pieter Pourbus de afbeelding der voormalige abdij.

abdij Ter Doest. Nog een schuur is daar overgebleven en behoorde thans aan het bisdom van Brugge.

Ook in het IJzerland dus stonden er hoeven, welker oorsprong tot dien tijd opklom.

Noemen wij nu de Grootte Hemme (Remme zegt het volk) bij Perwijse en Schoorbakke, met haar drie schuren, haar stallen en woonhuis, waarop zich een klokkentorentje verhief. Een witte muur met groote en kleine poort, scheidde haar van een watergracht en een opschrift verkondigde « Alwie zich verjout in dezen wal te komen visschen, stelt zich bloot aan kruid en lood ».

Naar St-Joris op stond de Kleine Hemme. Dan kent men er het Groot- en Klein Noordhof, het Blauwhof, het Wulvennest, het Jockveld, Allaartshuizen en ook den Bamburg, tot welke boerderij wij nu terugkeeren.

Want deze hoeven werden allen echte steunpunten, schansen en vestingen zelfs, waarvoor stroomen bloed vergoten zouden worden en die een belangrijker rol speelden dan de moderne omheiningen, ten koste van millioenen door militaire architecten gebouwd.

De Grootte Bamburg was in 1914 bewoond door twee gezinnen, dat van C... en dat van D... De oorspronkelijke gronden waren onder verscheidene hoveniërs verdeeld, want de landbouw was hier, ter wille van de badplaatsen en met name Oostende, meer tuinierderij geworden.

De beide familie's hadden den Bamburg verlaten, want al dadelijk werd de hofstede met haar kloeke gebouwen en ringwal, waarover een brug lag, door onze troepen als een gewichtig punt bezet.

Majoor Bouhon, dien wij met zijn bataljon van het 5° linie op den weg Lombardzijde-Westende zagen, had aan den staf verzocht de hoeve op te blazen, daar hij wel voorzag, hoe zij vooral den vijand dienen zou; doch zijn raad werd niet opgevolgd. En wat hij profeteerde geschiedde. Op den vroegen morgen van 20 Oktober, na bloedige voorpostengevechten en een hevige beschieting der boerderij, omsingelden Duitsche benden met talrijke machinegeweren den Bamburg. Onze zwakke troepen, die al hun munitie verschoten hadden, moesten

dan naar den Boterdijk wijken en ook afdeelingen van het 6° bij Plasschendalekanaal waren verplicht die beweging te volgen. En dadelijk vestigde de Duitscher zich op het gewichtig punt, van waar hij St-Joris, Nieuwpoort en Lombardzijde bestrijken kon. Het Groot Hofdijkkwartier beval toen den Bamburg te hernemen.

't Is 9 uur 's morgens, als het 1° bataljon van het 9° linie voor die zware taak opgeroepen wordt. 't Zal voor velen weer het hoogste offer zijn. De dood loert ginds over den IJzer, waar eens 't vruchtbaar en blijde land lag, dat van arbeid voor de zwoegers, dat van genot voor de rijken, waar de akkers zich aansluiten bij den dijk met villa's en lustoorden...

En 't zijn vooral de zwoegers die nu hun leven moeten schenken aan het vaderland. Zij trekken in looppas van uit het boschje achter Nieuwpoort, door de stad, vooruit door de Kerkstraat, waar menigeen nog als in een laatste gebed naar het bedehuis kijkt aan de Moeder der Smarten gewijd, en dan aan de eigen droeve bezwaarde moeder of die zijner kinderen peinst. Vooruit over de Markt, door de Marktstraat, de Lange- en de Ieperstraat. En de burgers in de kelders hooren dien vluggen stap. Menigeen licht even een matras op die de opening tegen granaatscherven sluit, en mompelt ontroerd: « Onze jongens gaan in den slag ». Vrouwen, die aan hun zoon en meisjes, welke aan hun verloofde denken, schuiven den paternoster zenuwachtig tusschen de vingers en roepen de Moedermaagd aan, Onze Lieve Vrouw van Nieuwpoort, wier beeld in een toonkas van 't bedehuis staat en zulk een kostbaren gouden kroon bezit, geofferd door velen, die in hun nood om uitkomst schreiden. Maar was er wel ooit voor allen samen zoo 'n hooge nood geweest als nu?

Het bataljon bereikt de bruggen... Deze worden hevig beschoten, want de spiedende kabelballon, ginds achter Mannensvere, heeft de beweging ontdekt en een gordijn van vuur scheidt de soldaten van den overkant der sluisen. Daar zwaait de dood met breeden slag zijn zeis...

Mannen vallen met een gil neer. An-

deren ploffen zwijgend ter aarde. Sommigen richtten zich nog op, waggelen een eind en zijgen opnieuw ten gronde. Zwaar zijn de verliezen. Groepjes aarzelen, wijken terug, wagen het een tweede maal dien langen afstand te overschrijden. Gewonden kermen, roepen om hulp. Majoor Doneux verzamelt de soldaten achter een huis der Palingbrug. Sergeanten roepen haastig de namen. De kogels fluiten in 't ronde, shrapnells ont-ploffen en 't is of er hagel klettert op de steenen en de sluizen.

Het 1° bataljon moet dus naar den Bamburg; het 2° zal het 5° linie op den weg naar Westende versterken; het 3° verdedigt de Palingburg.

En het 1° sluipt voorzichtig naar den Boterdijk.

Ginds ligt de Bamburg, die oude, statige hoeve; granaten hebben reeds haar daken opengereten, haar muren gescheurd, haar neerhof en boomgaard omgewoeld. Nu zijn het onze batterijen die ze bestoken.

Vlug treft men de maatregelen voor de bestorming: een kompagnie onder Duez zal links aanvallen, een van Cantillon rechts, de twee overblijvende moeten als reserve in de gracht beneden den dijk wachten...

Even te voren zijn te Nieuwpoort-bad in sloepen van 't Engelsch escader een Britsch officier en 28 man met drie mitrailleurs geland. Ze willen niet langer werkloos aan boord blijven, maar aan 't gevecht deelnemen. Men heeft hun een kar met een ezel bezorgd. En opgewekt, rijden ze heen. Ze weten nog niet wat oorlog is.

En die hulp komt bij den Boterdijk als de twee aanvallende kompagnie's zullen vertrekken. De Britten stellen zich op, roekeloos versmadend dekking te zoeken; zij kennen den vijand niet; ze tasten zijn macht, omdat ze er niets van bespeuren en de Bamburg ginds schijnt te slapen als op een heeten zomermiddag wanneer niets in den polder roert. Maar eensklaps storten de Engelschen neer. Onzichtbaar is de dood genaderd en onverhoeds treft hij hen. De weerstand van het groepje is gebroken; de machinegeweren liggen verbrijzeld en ontmoedigd keeren de elf overlevenden naar Nieuwpoort terug.

De kompagnie Duez heeft den kortsten weg. De Bamburg verraadt geen beweging en toch gonzen plots de kogels, die hun doel treffen.

De groep vermindert onrustwekkend. De mannen vallen neer. Bij elke schrede vermindert het troepje. Luitenant Duez geeft het voorbeeld van doodsvrucht en voert de overlevenden aan.

Maar weer ploft er een in het modderig land... weer een... en nog... en nog. Men buigt het hoofd, gelijk in een loeiende windvlaag of als om den dood niet te zien...

Men moet zich geweld aandoen om niet naar de kreten der gewonden te luisteren... « Vooruit » klinkt het, en de sabel van den aanvoerder wijst naar de Vlaamsche hoeve.

Helaas, acht helden slechts bereiken de wal, de brug, de hoeve... Luitenant Duez heft een zegeroep aan, maar wie durft dien beantwoorden? Is men nu niet het rijk van den dood zelf binnengeslopen? De dapperen schuilen in granaatrechters, want al zien ze nog geen vijanden, toch spuwen de muren kogels. Tegen een onzichtbaren nacht kunnen ze niet worstelen. En waar blijft de andere kompagnie? Zij ook is heftig geteisterd en zelfs gestremd in haar stormloop en nadert dus niet meer.

Moeten acht mannen dan den Bamburg veroveren? Ze zijn hier, ze zullen als 't moet den tegenstander te lijf gaan met de bajonet, met geweerkolven, met de vuisten. En daar naderen de Duitschers. De grijze gestalten glijden als kruipdieren achter hagen. Nu wemelen ze aan alle zijden. En negen man slechts tegen een, twee, misschien drie bataljons, of een gansch regiment.

De kompagnie Cantillon, kan niet naderen...

— Terug! beveelt Duez, met tranen in de stem, tranen van machteloze woede. Waarom dan toch moesten al die kostbare levens geofferd worden?...

Daar liggen de misvormde gestalten, doodden, getroffen, arme martelaars, verminkt, verbrijzeld, bloedend uit gapende wonden. De officier ook wordt getroffen, maar zijn trouwe mannen steunen hem. En ontmoedigd, terneer geslagen, uitgeput keert het handjevol strijders terug.

Intusschen gaat het op den weg naar

Lombardzijde ook verschrikkelijk toe. Het 2° bataljon moest er zooals wij gezien hebben, het 5° linie bij Lombardzijde versterken. Opeens staat het echter midden in een vreeselijken orkaan. De granaten slaan de steenen uit den grond, scheuren den bodem open, kogels fluiten. Majoor Merchle en kommandant Notermann vallen getroffen neer. Manschappen liggen zwaar gewond rond hen. De anderen springen ontsteld in de grachten en hurken achter de aarden wanden, of vluchten kelders binnen, waar zij bij angstige burgers dekking zoeken. De Bamburg blijft in handen van den vijand, en ook het 2° bataljon moet daarom hier wijken. Majoor Bouhon daar te Lombardzijde, mag dus niet langer op bijstand hopen en met zijn gehavend groepje trekt hij eveneens naar Nieuwpoort terug, dwars door het vuur van het arme dorp, dat afbrokkelt in al dit geweld. Majoor Gillet heeft nog meer links de duinen bezet. Ook hij is verplicht den terugtocht te volgen.

De troepen hoopen zich aan de Palingbrug op. Vlagen van projektielen slaan neer. 't Is of de gansche legerafdeeling te niet zal gaan. Gewonden smeeken om toch meegenomen te worden, vluchtenden struikelen over lijken. En al maar voort raast de dood.

Aan de sluizen is de toestand verschrikkelijk. En toch zijn er helden die gekwetste kamaraden steunen of zelfs dragen op hun rug.

Men ziet hinkende, wankelende, kruipende soldaten voortgedreven toch door de zucht op behoud. Uren heeft al die ellende geduurd. De herfstmiddag neigt ten einde... Generaal Debrauwere wacht tot de laatsten het gevaarlijke punt overschreden hebben. Dan volgt hij ook... En we zagen reeds den stroom van gewonden Nieuwpoort binnenvloeien, zich ophoepend bij de werkplaats van Duman, dan verder vloeiend naar Nieuwpoort - bad, Groenendijk, Oost-Duinkerke, Coxyde, Veurne.

Vluchtelingen volgen de soldaten. Burgers verlaten de kelders van Lombardzijde. Mannen en vrouwen sleuren kinderen voort langs brandende huizen en waggelende muren, door rook- en gaswalmen, over puin en pannen en glas, en ineengedraaide telefoondraden, voorbij granaatkuilen, en doden, dan,

door plassen bloed. En ook zij krommen het afgematte lijf als om het te beschermen tegen de huilende granaten en barstende shrapnells. Een vrouw duwt een kinderwagen voort met een wichtje van eenige maanden en houdt ook de andere kleinen om zich heen. Een man voert zijn oude, zieke moeder op een stootkar en beurt den ganschen last over allerlei hindernissen.

Een verdwaald meisje roept om haar ouders. Aangrijpende tooneelen spelen zich af.

En allen wijken naar de stad waar zij behoud meenen te vinden, het zelf zoo veege Nieuwpoort, maar daar achter den IJzer dan toch. Anderen daarentegen blijven nog in hun schuilplaats, bevreesd voor het geschut, of in een laatste zucht tot bescherming van have en goed...

Maar dan worden ze door de Duitschers uit hun kelders gejaagd en naar Oostende gedreven.

Wij hebben de gebeurtenissen afzonderlijk beschreven en willen er thans op wijzen hoe den vorigen dag, 19 Oktober, ook Beerst, Keiem en Mannekensvere verloren waren gegaan, en den 20en de vijand dus alle posten op den linkeroever in zijn macht had.

Nieuwpoort werd beschoten, zooals wij zagen, maar de Duitschers waagden, tot verbazing van ons hoofdkwartier, geen aanval. En we vernamen hoe men zelfs den 21en het bombardement als geëindigd beschouwde.

Wat al ellende borg Nieuwpoort binnen zijn gehavende muren, en ook achter de havengeul. De heer Vreeswijk van het « Grand Hotel du Phare » schreef mij: « Op den avond van den 21en rijd ik met een doodelijk gewonde van Nieuwpoort-bad naar de ambulance aan Groenendijk. Ik zie daar een tafereel dat mij eeuwig voor oogen zal staan... In een hoeve zit aan de eene zijde van den Vlaamschen haard de grijze Moeyaert, 83 jaar oud, lezend aan een grooten paternoster die in zijn handen bibbert. Aan de andere zijde zijn 82-jarige vrouw, half luid gebeden stamelend terwijl haar gevouwen handen op den schoot rusten. De zoon dwaalt met een smokende vetkaars rond.

Dooden, kermende gekwetsten, reutelende stervenden liggen overal op bed-

den, op stoelen, op den grond. Aalmoeszeniers hooren biecht en dienen de laatste Sacramenten toe. De gewonde, dien

ilk vervoer, bezwijkt bij de aankomst. »
Zoo was Nieuwpoort in deze Oktoberdagen...

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR

A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE SAKEN TE NIEUWPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN FRIGATELOOFT IN HET «NEMANDELAND»

Uitgever J. HOSTE, 36, St-Pieterstraat, Brussel